

LUNDS
UNIVERSITET

Språk- och litteraturcentrum
Översättarutbildningen

EXAMENSARBETE HT 2023

KANDIDAT I ÖVERSÄTTNING

med källspråk tyska

Från tyngre till lättare

Tysk journalistisk prosa från 1972 och 2018

i översättning till svenska

Författare:

Mariella Karle

Handledare:

Lisa Holm

Sammandrag

Denna uppsats grundar sig på översättningen av två tyska artiklar ur tidningen *Der Spiegel*. Båda artiklarna handlar om Sverige och det svenska samhället. Första delen av uppsatsen utgörs av en källtextanalys enligt Hellspong och Ledins analysmodell samt en undersökning av artiklarnas värdeladdade ord. Sedan följer en översättningsanalys där syftet är att undersöka och jämföra källtexternas och måltexternas läsbarhet.

Undersökningen består av en kvantitativ och en kvalitativ del. I den kvantitativa delen analyseras olika textmått som kopplats till läsbarhet, och i den kvalitativa delen diskuteras olika översättningslösningar för representativa avsnitt ur källtexterna.

Uppsatsen avslutas med en diskussion om den tyska journalistiska prosans utveckling och hur texternas läsbarhet har påverkat översättningsarbetet.

Engelsk titel

From heavier to lighter. German journalistic prose from 1972 and 2018 in Swedish translation

Nyckelord

Översättning, tyska, svenska, tidningstext, journalistisk prosa, läsbarhet, värdeladdade ord

Innehållsförteckning

1	Inledning	4
2	Källtextanalys.....	4
2.1	Kontext.....	4
2.2	<i>Blick auf Schweden – Blick in die Zukunft</i> (1972)	6
2.2.1	Ideationell struktur	6
2.2.2	Interpersonell struktur	8
2.2.3	Textuell struktur.....	9
2.2.4	Stil	9
2.3	<i>Das Land der zufriedenen Männer und beunruhigten Frauen</i> (2018)	10
2.3.1	Ideationell struktur	10
2.3.2	Interpersonell struktur	11
2.3.3	Textuell struktur.....	12
2.3.4	Stil	14
2.4	Värdeladdade ord	14
2.4.1	Artikeln från 1972	15
2.4.2	Artikeln från 2018	16
2.5	Syntes.....	19
3	Överväganden inför översättningen.....	19
4	Översättningsanalys	20
4.1	Syfte och frågeställningar.....	20
4.2	Tidigare forskning	21
4.2.1	LIX.....	21
4.2.2	Fundament.....	24
4.3	Metod och material.....	26
4.4	Kvantitativ analys.....	27
4.4.1	Ordantal, ordlängd, genomsnittlig meningslängd och LIX-värde.....	28
4.4.2	Flesch	29
4.4.3	Meningslängd och fundament.....	31
4.4.4	Nominalkvot.....	33
4.5	Kvalitativ analys.....	35
4.5.1	Exempel ur artikeln från 1972	35
4.5.2	Exempel ur artikeln från 2018	38
5	Sammanfattning och diskussion	40

1 Inledning

Den här uppsatsen grundar sig på min översättning av två tidningsartiklar ur den tyska nyhetstidningen *Der Spiegel*, *Blick auf Schweden – Blick in die Zukunft* (1972) och *Das Land der zufriedenen Männer und beunruhigten Frauen* (2018). Anledningen till att jag valde att arbeta med just de här två tidningsartiklarna var att de båda handlar om Sverige. Hur andra länder ser på vårt land intresserar mig, och att jämföra två texter som skrivits med 46 års mellanrum kändes spännande både med tanke på språket och innehållet.

Syftet med uppsatsen är att undersöka om läsbarheten i tysk journalistisk prosa har förändrats över tid och hur en svensk översättare hanterar detta. Jag vill även undersöka några översättningsproblem som dök upp under överföringen från tyska till svenska. Inom ramen för källtextanalysen vill jag även titta på hur Sverige som land beskrivs i dessa två artiklar.

2 Källtextanalys

I textanalysen har jag använt mig av modellen som presenteras i Hellspong och Ledins bok *Vägar genom texten. Handbok i brukstextanalys* (1997). Jag har även använt mig av olika elektroniska källor såsom lix.se och liknande tyska källor.

2.1 Kontext

Artiklarna som översatts är båda publicerade i tidningen *Der Spiegel*. *Der Spiegel* är en tysk nyhetstidning som publiceras i Hamburg och grundades 1946 av Rudolf Augstein. Tidningen är känd för sin oberoende och undersökande journalistik och har avslöjat ett antal politiska skandaler och affärer. Reportagen skrivs ofta i grupper snarare än av enskilda skribenter, för att sedan kontrolleras av faktagranskare som arbetar åtskilt från journalisterna (svenska Wikipedia). *Der Spiegel* har sedan 1994 även en digital nyhetsportal, *Spiegel Online*. Tidskriften ägs till 50,5 % av de av de anställda som arbetar på det tryckta magasinet. Övriga 49,5 % ägs av familjen Augstein och mediekoncernen Bertelsmann (NE).

Blick auf Schweden – Blick in die Zukunft, artikeln från 1972, har ingen utskrivna författare. Kanske skrevs denna artikel av flera skribenter, vilket i så fall förklarar varför det inte står något namn på artikelförfattaren.

Artikeln *Das Land der zufriedenen Männer und beunruhigten Frauen* från 2018 har däremot skrivits av en enskild journalist, Dietmar Pieper. Pieper (född 1963) är en tysk journalist och författare. Han har studerat germanistik, komparativ litteraturvetenskap och filosofi och har skrivit flera böcker inom ämnesområdet historia. Sedan 1989 arbetar han på Der Spiegel, bland annat som korrespondent och som redaktör på redaktionerna i Dresden och Frankfurt/Main. 2001–2008 var han en av ledarna för redaktionen för tysk politik. Sedan 2017 är han skribent vid Spiegels utrikesredaktion. Denna artikels sändare är alltså journalisten Dietmar Pieper och tidningen Der Spiegel. Artikeln förekommer även online, men är låst bakom en betalvägg. Mottagarna är alltså Der Spiegels betalande läsare. Mediet är ett öppet medium eftersom alla har möjlighet att prenumerera på tidningen.

Artikeln från 1972 finns tillgänglig för alla och ligger inte bakom en betalvägg. År 1972 fanns ju ännu inte internet, och artikeln fanns då enbart att läsa i den tryckta upplagan. Numera finns den både i digital form på spiegel.de och som inskannad, nedladdningsbar version av tidningsnummer 42 1972. Den äldre artikeln gavs ut den 8 oktober 1972, och den nyare artikeln den 9 oktober 2018 – alltså nästan exakt 46 år senare. Sändaren av den äldre artikeln, eftersom författarnamn saknas, är Der Spiegel.

Koden i texterna är bred, eftersom de tänkta läsarna inte förväntas vara experter på ekonomi eller politik. Däremot riktar sig tidningen Der Spiegel främst till intellektuella, vilket märks i den äldre artikelns mer komplicerade språk. Artikeln från 1972 kan sägas ha en smalare kod än artikeln från 2018, som är skriven på ett mer ledigt sätt.

Horisontell intertextualitet förekommer i artikeln från 2018 när skribenten refererar till den brittiska tidningen *The Economist* på sidan 1 och när Chimamanda Ngozi Adichies manifest *Alla borde vara feminister*, som gavs ut i samarbete med Sveriges Kvinnolobby år 2015, nämns på sidan 6.

I artikeln från 1972 förekommer horisontell intertextualitet vid flera tillfällen. En Spiegel-undersökning som gjorts två år tidigare nämns på sidan 3, ett citat ur tidningen *Welt* finns på sidan 4, ett annat citat ur tidningen *FAZ*, Frankfurts allmänna tidning, finns på sidan 9, ett citat ur affärstidningen *Handelsblatt* finns på sidan 7, och en parallell dras till den gamla tyska adelshandboken *Gotha* på sidan 1. Utöver detta förekommer en mängd citat från politiker och andra, där det inte anges var citatet har lästs eller hörts.

Båda artiklarna handlar om Sverige, sett genom Tysklands ögon. I Tyskland har man, liksom i många andra länder, generellt en positiv bild av Sverige. Många tyskar är nyfikna på vårt land och turistar eller köper sommarhus här. Tyskland är Sveriges viktigaste handelspartner och länderna har mycket gemensamt vad gäller värderingar, kultur och språk.

Artikeln från 1972 ger en ganska heltäckande bild av det svenska samhället och välfärden i landet. I artikeln från 2018 ställer sig skribenten frågan om förebildslandet Sverige fortfarande lever upp till sin hederstitel, och han försöker ta reda på detta genom fyra kortare intervjuer.

Det skiljer 46 år mellan de båda artiklarna, men Sverige verkar ha behållit sitt goda rykte genom årtiondena. Kanske kommer det så småningom skrivas en liknande artikel efter den senaste tidens oroligheter – det vore intressant att jämföra om Sverige-bilden nu kommer förändras, eller om vårt goda rykte består även när det blåser.

För enkelhetens skull kommer jag i min uppsats kalla artikeln från 1972 för KT 1972, och artikeln från 2018 för KT 2018. Måltexterna kallar jag för MT 1972 och MT 2018. Ifall det framgår av avsnittsrubriken vilken av artiklarna som diskuteras skriver jag enbart KT och MT. I de fall flera varianter av en översättning beskrivs syftar MT på den översättning jag fullbordat, och MT2 på en alternativ översättningslösning.

2.2 *Blick auf Schweden – Blick in die Zukunft* (1972)

2.2.1 Ideationell struktur

Redan i artikelns titel, *Blick auf Schweden – Blick in die Zukunft*, presenteras textens huvudtema, som är *Sverige*. I titeln, som översatt blir *Blick på Sverige – blick in i framtiden*, kan man ana en indirekt makroproposition: Sverige är ett föregångsland – genom att rikta blicken mot Sverige kan man kanske få en bild av Tysklands framtid. I artikelns första stycke tas en av dess frågeställningar upp: Är det svenska politiska systemet en modell att ta efter, eller är det snarare ett avskräckande exempel? Olika politiska läger i Tyskland har olika åsikter om detta.

På artikelns första sida sammanfattar skribenten olika aspekter av Sverige, detta kalla land i utkanten av Europa som är fullt av exotiska motsägelser. Nästan ingen vill avsätta kungen, alla får säga *du* till regeringschefen. Straffade förbrytare lever ett förhållandevis

fritt liv, men vanliga medborgare har svårt att få bygglov för att bygga hus. Arbetare tjänar mer och chefer mindre än i de flesta andra industriländer, staten ger gratis vitaminer till barn, det finns hissar för rörelsehindrade i tunnelbanan. Välfärdsstaten lämnar ingen utanför. Dessa är några av de påståenden som skribenten använder när han eller hon beskriver Sverige. Perspektivet är oftast skribentens eget. Ytterligheter ställs mot varandra och påståendena är ofta tillspetsade, som i följande exempel:

KT: Schweden hat die Armut ausgerottet. Schweden hat früher als alle anderen die Arbeitslosigkeit überwunden. Es hat die Slums restlos ausgemerzt, die Unwissenheit weitgehend beseitigt und gleiche Bildungschancen für alle geschaffen.

MT: Sverige har utplånat fattigdomen. Sverige besegrade arbetslösheten tidigare än någon annan. Landet har utrotat slummen, i stort sett eliminerat obildning och skapat lika möjligheter till utbildning för alla.
(s.2)

I artikeln förekommer totalt 26 citat, och citattekniken i artikeln är över lag lite märklig. Skribenten använder citaten på ett speciellt sätt och skapar genom detta en personlig stil. Ibland vävs citat in i meningar som i följande exempel, där meningen innehåller både referat och citat:

KT: Hegte jemand, so zitiert Oxenstierna aus alten Chroniken, den "eitlen Gedanken, dass er sein Eigentum besitze oder frei darüber verfügenkönnte", musste er mit einer Geldstrafe "für diesen eingebildeten Übermut und die angemassete Freiheit" büssen.

MT: Om någon, såsom Oxenstierna citerar ur gamla krönikor, hyste den "fåfänga tanken att han ägde sin egendom eller fritt kunde förfoga över den" fick han "för detta uppblåsta höghod och denna förmenta frihet" betala böter.
(s.5)

Ibland skriver skribenten ut några kommenterande ord före citaten på ett sätt som illustreras i den här meningen:

KT: Die OECD sieht es nüchterner: "In Schweden hat sich die Ansicht durchgesetzt ..."

MT: OECD ser det på ett mer nyktert sätt: "I Sverige har man haft uppfattningen ..."
(s.4)

Artikeln som helhet undersöker olika aspekter av Sverige, det svenska samhället, landets politiska historia och ekonomi. De många citaten gör att skribentens perspektiv

ofta blandas med andra personers perspektiv, på ett sätt som illustrerats i exempelmeningarna ovan.

2.2.2 Interpersonell struktur

Det framgår som sagt inte vem, eller vilka, som har skrivit artikeln. Det förekommer heller inga *jag* eller *vi*, förutom i några av citaten då politiker citeras och uttrycker sina åsikter. Ett exempel på detta är följande mening där Olof Palme citeras:

KT: Wenn unsere Industriellen über die hohen Steuern klagen, sage ich immer, seid doch froh, denn alles das wird auf die anderen Industriestaaten zukommen.

MT: När näringslivet klagat över de höga skatterna säger jag alltid att de borde vara nöjda, samma sak väntar även de andra industriländerna.
(s.3)

De dominerande språkhandlingarna är påståenden. Fem frågor förekommer i början av artikeln. Skribenten frågar sig bland annat om Sverige kan vara en modell för Tyskland, eller om Sverige är ett politiskt ökenland av likgiltighet, trots att landet gjort vissa framsteg. Skribenten fortsätter sedan att undersöka den svenska modellen genom att gå igenom fakta, siffror och statistik och citera olika politiker, som alla har skilda åsikter om huruvida Sverige är en modell att ta efter eller inte.

Tonen i artikeln är för det mesta neutral, men drar ibland åt det raljerande hållet. Den raljerande tonen märks när Sverige beskrivs på följande vis:

KT: Zu verteidigen hat dieses Land viel, denn es hat seit 158 Jahren keinen Krieg geführt. Es ist so friedfertig wie hochgerüstet, so wohltuend tolerant wie zuweilen lästig kleinkariert.

MT: Detta land har mycket att försvara, för det har inte fört något krig på 158 år. Det är lika fredligt som högutrustat, lika välgörande tolerant som ibland irriterande småaktigt.
(s.1)

Eller när skribenten frågar sig:

KT: Ist der dortige Wohlstand ekelig, das Glück in Rentenformeln eingefangen?

MT: Är välståndet där äckligt, lyckan fångad i pensionsberäkningar?
(s.2)

Attityden och stilen i artikeln varierar mellan olika delar. Tonen är inte genomgående raljerande i hela texten, utan blandas med neutrala eller positiva attityder. Att tonen och stilen varierar så pass mycket tyder på att artikeln kan ha skrivits av flera olika

skribenter, vilket som sagt är ett vanligt förekommande arbetssätt på Der Spiegel (se avsnitt 2.1). Den ibland raljerande tonen i artikeln gjorde mig intresserad av att titta närmare på vilka värdeladdade ord som förekommer i texten. Detta skriver jag mer om i avsnitt 2.4.1.

2.2.3 Textuell struktur

Artikeln har totalt 199 meningar. Texten upplevs som tung och svårläst med sina långa, informationspackade meningar och statistiska sifferuppräknningar. Både korta och långa meningar förekommer, men det mest slående med textens uppbyggnad är de komplexa meningarna som ofta har flera bisatser och inskott (textmått för läsbarhet presenteras utförligt i uppsatsens analysdel).

Ordet *Schweden* är det mest förekommande ordet i texten, om man bortser från formord och pronomen. Schweden förekommer 38 gånger, följt av *Prozent* (procent) som förekommer 23 gånger, *Mark* (16 gånger) och *Bundesrepublik* (förbundsrepublik, 11 gånger).

Texten innehåller många sammansatta substantiv, som till exempel *Arbeitsloseländ* (arbetslöshetselände), *Wochenendhäuser* (veckoslutshus) och *Schreckgespenst* (skräckspöke). Många av substantiven är abstrakta, till exempel *Bildungschancen* (utbildningsmöjligheter), *Lebensqualität* (livskvalitet) och *Gemeinschaftstradition* (gemenskapstradition). Textens längsta ord är *Zentralverwaltungswirtschaft*, som består av 30 tecken. Det är sammansatt av tre ord: *Zentral-Verwaltung-Wirtschaft* (central-förvaltning-ekonomi). De många sammansatta eller abstrakta substantiven bidrar förmodligen till att texten kan upplevas som tung.

2.2.4 Stil

Enligt Hellspong & Ledins stilaxlar skulle jag beskriva texten så här: Nominal snarare än verbal, tung snarare än lätt, abstrakt snarare än konkret, opersonlig, skriftspråklig och informell. Att jag uppfattar texten som informell, trots att övriga stilmarkörer brukar förknippas med formalitet, har att göra med den raljerande tonen. Denna hänger i sin tur ihop med de värdeladdade ord som används – formella texter brukar ofta ha en mer neutral framställning.

2.3 *Das Land der zufriedenen Männer und beunruhigten Frauen* (2018)

2.3.1 Ideationell struktur

Artikelns titel, som översatt är *De nöjda männens och bekymrade kvinnornas land*, avslöjar inte vilket land texten handlar om. Det får vi i stället reda på i ingressen, där det första ordet är *Schweden* (Sverige). Ingressen består av två meningar:

KT: Schweden galt lange als Musterland der Gleichberechtigung.

MT: Sverige sågs länge som förebildsland för jämställdhet.

KT: Hat es diesen Ehrentitel noch verdient?

MT: Förtjänar Sverige fortfarande sitt goda rykte?

(s.1)

Artikelns teman presenteras i den första meningen: *Schweden* (Sverige), *Musterland* (mönsterland) och *Gleichberechtigung* (jämställdhet). I dessa två meningar presenteras en av artikelns makropropositioner (att Sverige länge sågs som förebildsland för jämställdhet) och en av artikelns frågeställningar (huruvida Sverige fortfarande förtjänar detta goda rykte).

Huvudtexten börjar med en beskrivning av det goda rykte som Sverige åtnjuter, och man ställer sig frågan om Sverige fortfarande lever upp till det ryktet. På den första sidan ställs fem frågor som författaren söker svar på i artikeln. Förutom frågan som står i ingressen ställs dessa frågor:

KT: Wie zufrieden sind Sie mit dem Verhältnis zwischen Männern und Frauen in Ihrem Land?

MT: Hur nöjda är ni med jämställdheten i ert land?

KT: Wie steht es mit der Freiheit und der Gerechtigkeit?

MT: Hur står det till med frihet och jämlikhet?

KT: Können andere Länder von Schweden etwas lernen?

MT: Finns det något andra länder kan lära av Sverige?

KT: Was bleibt also vom schwedischen Modell?

MT: Vad finns alltså kvar av den svenska modellen?

(s.1)

Texten innehåller totalt 16 frågor. Ovanstående exempel är frågor som skribenten ställer sig, och resterande frågor är antingen intervjufrågor eller frågor som de intervjuade personerna själva ställer sig när de berättar om sin syn på det svenska samhället. Efter

den inledande sidan där Sveriges goda rykte beskrivs består artikeln av fyra intervjuer. Huvudtemat i intervjuerna är jämställdhet. Perspektivet i artikeln är inledningsvis journalistens eget, även om det han skriver framställs på ett objektivt sätt. Sveriges rykte beskriver han på följande vis:

KT: Der soziale Staat, die emanzipierte Frau, die weltoffene Gesellschaft – ein Traumland der Fortschrittlichen.

MT: Socialstaten, den frigjorda kvinnan, det toleranta samhället – ett drömland för framstegsvänliga.
(s.1.)

Efter denna positiva beskrivning av vårt land fortsätter skribenten med att säga att även Sverige har vaknat upp ur sina drömmar, och han tar Sverigedemokraterna, #Metoo och skandalen med anknytning till Svenska Akademien som exempel på detta uppvaknande.

Efter den inledande sidan följer intervjuerna. Då är perspektivet främst den intervjuade personens, men även journalistens när han skriver in egna betraktelser, tolkningar och kommentarer emellanåt. Ett exempel på detta finns på sidan 2, när författaren om den person han intervjuar skriver:

KT: Er genießt den Moment der Verwirrung, den er mit diesem Satz geschaffen hat.

MT: Han njuter av den korta förvirring som han skapat med denna mening.
(s.2)

Textens disposition är dels tematisk när temat jämställdhet behandlas, dels kronologisk sett till var och en av intervjuerna som ju har en början och ett slut och därför följer en tidslinje. Dispositionen är även kontrastiv, där positiva saker med Sverige beskrivs och sedan följs av svårigheter som landet gått igenom eller ställs inför.

2.3.2 Interpersonell struktur

Artikelförfattaren använder sig aldrig av *ich* (jag), men trots detta märks hans åsikter emellanåt (se exempel ovan). Åsikterna märks även i de frågor han ställer och i en del påståenden, till exempel ”men även Sverige har fått ett par kallduschar” på sidan 1. Pronomenet *han* eller *hon* förekommer ofta under intervjudelarna i artikeln, när artikelförfattaren beskriver personen som intervjuas. I intervjuerna förekommer även *jag*, när direkta citat av intervjupersonerna skrivs ut och de berättar om sina liv eller framför sina åsikter. Artikelförfattaren skapar en personlig atmosfär och en närhet genom att beskriva hur de intervjuade personerna ser ut:

KT: Sein Haar hat er zu einer silbernen Mähne zurückgewellt, dunkelblaues Hemd, bunt getupfte Socken.

MT: Han har kammat bak håret till en silvrig man, mörkblå skjorta, strumpor med färgglada prickar.
(s.2.)

En personlig atmosfär skapas även genom att beskriva miljön där intervjuerna äger rum:

KT: In den Garten ihres gelb gestrichenen Holzhauses in Vaxholm ...

MT: I trädgården till det gulmålade huset i Vaxholm ...
(s.3)

I texten förekommer inga interjektioner, men känslor uttrycks av de intervjuade när de använder ord som *hervorragend* (utmärkt), *bizarr* (bisarr), *inakzeptabel* (oacceptabelt), *Hysterie* (hysteri), *Geniessen* (njuta), *wütend* (arg), *gemein* (elak) och *frustrierend* (frustrerande).

Texten är tydlig och lättläst, och ställer inga krav på speciella förkunskaper hos läsaren. Artikelförfattaren håller en neutral ton och uttrycker inte känslor, men av vissa ordval att döma verkar det som att Dietmar Pieper har en positiv attityd till ämnet Sverige (mer om detta i avsnitt 2.4).

2.3.3 Textuell struktur

Texten har totalt 230 meningar. Långa, utbyggda satser blandas med korta meningar, som ibland består av endast två ord: ”Er überlegt (han funderar)”.

Något som präglar texten är att det ofta saknas konnektivbindning. Både satsradning och uppräknings utan *och* mellan näst sista och sista ledet förekommer. Skribenten verkar använda detta medvetet för att skapa en viss stil i texten, en öppen och reflekterande känsla. Ett exempel på uppräknings utan *och* mellan leden:

KT: Jetzt kann er alles darlegen, den schwedischen Individualismus, das Verhältnis von Frauen und Männern, die Liebe.

MT: Nu kan han förklara allt, den svenska individualismen, förhållandet mellan kvinnor och män, kärleken.
(s.2)

Satsradningen i texten verkar ibland användas på ett lite annat sätt än vad man är van vid från svenskan. I *Svenska skrivregler* står det så här om satsradning:

Satsradning är korrekt så länge den andra huvudsatsen på något sätt förklarar, preciserar eller modifierar den första. I annat fall bör satsradning undvikas.
(2017:201)

Om jag själv satsradar är det för att gå vidare i tanken eller förklara något utförligare, och att sätta punkt hade känts för abrupt. Exempel på sådan typ av satsradning finns även i den här artikeln. Men här används satsradning även där man på svenska hade satt punkt eller använt ett bindeord och satsradning inte hade passat. Ibland används satsradningen för att beskriva ett kronologiskt händelseförlopp:

KT: Trägårdh wurde 1953 geboren, seine Eltern trennten sich, als er zwei Jahre alt war.

MT: Trägårdh föddes 1953, hans föräldrar skilde sig när han var två år gammal. (s.3)

Här hade det i svenskan låtit bättre att sätta ut bindeordet *och* i stället för ett kommatecken, och i stället skriva: ”Trägårdh föddes 1953 *och* hans föräldrar skilde sig när han var två år gammal.”

I sista meningen i samma stycke använder skribenten *och* i en mening med liknande uppbyggnad:

KT: Der Vater zahlte Unterhalt und sah das Kind in den Sommerferien und unter dem Weihnachtsbaum.

MT: Pappan betalade underhåll och träffade barnet på sommarlovet och kring julgranen. (s.3)

Dietmar Pieper väljer alltså sina tillfällen där han satsradar eller utelämnar bindeord, och detta är förmodligen ett stilistiskt val.

Det ord som används flest gånger i texten, om man räknar bort formord och pronomen, är *Schweden* (Sverige) som förekommer 23 gånger. *Männer* (män) och *Frauen* (kvinnor) förekommer vardera 21 gånger. Texten innehåller många sammansatta substantiv (till exempel *Rüstungsausgaben* (försvarsutgifter) och en del abstrakta substantiv (till exempel *Einverständnis* (samtycke), *Steuerreform* (skattereform), *Benachteiligung* (nackdel) och *Sensitivität* (känslighet). Texten innehåller även många konkreta substantiv, som till exempel *Holzhaus* (trähus), *Schule* (skola) och *Kinder* (barn). De konkreta substantiven bidrar till att texten som helhet är lätt att ta till sig. Textens längsta ord, *Geschlechtergerechtigkeit* (könsrättvisa) består av 25 tecken. Andra överlånga ord i texten är *Gleichstellungspolitik* (jämställdhetspolitik) som består av 22 tecken, *Rechtspopulistischen* (högerpopulistiska, 20 tecken), *Grenzüberschreitung*

(gränsöverskridande, 19 tecken) och *Gleichberechtigung* (lika rättigheter) och *Schwedendemokraten* (sverigedemokrater) som består av 18 tecken.

2.3.4 Stil

Enligt Hellspong & Ledins sätt att definiera en text genom att placera den på olika stilaxlar skulle jag beskriva den här texten på följande vis: Mitt emellan nominal och verbal, lätt snarare än tung, konkret snarare än abstrakt, dialogisk, personlig, engagerande och informell.

2.4 Värdeladdade ord

Ord kan användas på många sätt. Medan många ord är neutrala kan man också säga mycket mellan raderna genom att använda sig av värdeladdade ord. Värdeladdade ord kan innebära att man uttrycker en känsla eller tar ställning till något, på ett medvetet eller omedvetet sätt. I boken *Laddade ord* menar författarna Lars Melin och Mikael Parkvall (2016:8) att språket är ett instrument som kan användas bland annat för att smickra, argumentera, lova upplysa, hota, locka, tänja på sanningen, bevisa och mycket annat. Vidare skriver Melin och Parkvall (2016:14) att man i semantisk teori skiljer på denotation, ordets betydelsekärna, och konnotation, de associationer och värderingar som ett ord för med sig. Dessa kan vara privata, sociala eller allmänna.

I en text kan värdeladdade ord avslöja skribentens åsikter, attityd eller känslor till ämnet han eller hon skriver om. För att förstå vilken bild som målas upp av Sverige i artiklarna vill jag titta närmare på textens adjektiv, som är en av de ordklasser som ofta är värdeladdad. Det är dock inte bara adjektiven som ger dessa texter ett värderande innehåll, utan även en del av substantiven. Därför listar jag här nedan både relevanta adjektiv och de substantiv som används för att beskriva Sverige, det svenska samhället eller svenskarna.

De nedan listade adjektiven och substantiven ger dock inte en fullständig bild av vad som sägs om Sverige i de båda artiklarna. Det förekommer stycken där det beskrivs vad Sverige *har gjort*, och eftersom jag valt att enbart lista adjektiv och substantiv hamnar Sverigebeskrivningar som baserar sig på verb utanför listan. Dessutom bör tilläggas att denna delundersökning naturligtvis påverkas av mina egna, privata konnotationer till vilka ord som jag väljer ut som plusord eller minusord.

Några av orden på listan är inte direkt värdeladdade, men om de i texten har använts som ett positivt ord i samband med Sverige har jag satt dem som plusord.

Adjektiven och substantiven har valts ut genom att jag läst texten, markerat vilka meningar som beskriver Sverige eller svenskar, antecknat adjektiven och substantiven och sedan delat in dem i plusord eller minusord. Det totala antalet substantiv och adjektiv har jag fått fram genom att mata in texterna i annoteringsverktyget som finns på webbsidan wortarten.info.

2.4.1 Artikeln från 1972

Av artikelns totalt 300 adjektiv har jag listat 21 plusord eller minusord som på något sätt beskriver Sverige eller svenskar, och av totalt 980 substantiv har jag listat 26 ord.

Adjektiv

Plusord: *beispielhaft* (exemplarisk, förebildlig), *exotisch* (exotisk), *friedfertig* (fredlig, fridsam), *wohltuend* (välgörande), *tolerant* (tolerant), *höchsten* (högsta), *fortschrittlich-reich* (framstegsrik), *erstrebenswert* (eftersträvansvärd), *erster* (första), *besser* (bättre), *modern* (modern), *kollektiv* (kollektiv), *friedlich* (fredlig, stillsam), *allgemein* (allmän)

14 positiva adjektiv

Minusord: *lästig* (irriterande), *kleinkariert* (inskränkt), *ekelig* (äcklig), *faulenzend* (lat, slöföck), *investitionsscheu* (investeringsskygg), *abschreckend* (avskräckande), *eigenartig* (egenartad)

7 negativa adjektiv

Substantiv:

Plusord: *Modell* (modell), *Beispiel* (här: gott exempel), *Fortschritt* (framsteg), *Arbeitsfriede* (arbetsfred), *Wohlfahrtsstaat* (välfärdsstat), *Pionierarbeit* (pionjärbete), *Vorbild* (förebild), *Wohlstand* (välstånd), *Qualität* (kvalitet), *Verbesserung* (förbättring), *Lebensqualität* (livskvalitet), *Gemeinschaftstradition* (gemenskapstradition), *Gemeinsinn* (samhällsanda), *Wahlrecht* (rösträtt), *Spitzenreiter* (ligga i täten), *Spitzengruppe* (grupp som

ligger i täten), *Unternehmerglück* (företagarlycka), *Avantgarde-Industrie* (avantgarde-industri)

18 positiva substantiv

Minusord: *Schreckgespenst* (skräckspöke, skräckexempel), *Widersprüche* (motsägelser), *Vorurteile* (fördomar), *Tundra* (ökenland, tundra), *Gleichgültigkeit* (likgiltighet), *Schattenseiten* (skuggsidor), *Entartungen* (urartning), *Elends-Kapitalisten* (usel kapitalist)

8 negativa substantiv

Det totala antalet plusord är 30 och det totala antalet minusord är 15. I texten finns alltså dubbelt så många positiva än negativa beskrivningar av Sverige eller svenskar. Av orden som listats ovan kan man förmoda att Sverige beskrivs som en exotisk, fredlig förebild, ett land som är tolerant, eftersträvansvärt och bäst i sin klass. En välfärdsstat med hög livskvalitet, där företagarlyckan blomstrar och avantgarde-industrin går i täten och utför pionjärbete. Samtidigt har landet sina skuggsidor. Enligt somliga är Sverige ett motsägelsefullt land, kanske till och med ett skräckexempel, där det bor lata, investeringskygga, egenartade och likgiltiga slöfockar, som till råga på allt är usla kapitalister.

Läser man hela artikeln är det naturligtvis inte riktigt den här bilden som förmedlas. Orden sätts i sitt sammanhang och får sin förklaring när man vet vem som sagt dem, och varför. Många av orden är dock skribentens egna (och inte från något citat), och ger alltså uttryck för en attityd eller känsla. Texten som helhet har ibland en raljerande ton, som delvis kan förklaras av de värdeladdade ord som används.

2.4.2 Artikeln från 2018

Av artikelns totalt 253 adjektiv har jag tagit ut 19 ord som jag listat som plus- eller minusord, och av artikelns 713 substantiv har tagit ut 41 ord.

Adjektiv:

Plusord: *zufrieden* (nöjd), *emanzipiert* (emanciperad), *welttoffen* (världsöppen), *fortschrittlich* (framstegsvänlig), *gut* (bra), *demokratisch* (demokratisk), *fair* (rättvis), *hervorragend* (utmärkt), *prächtigt* (ståtlig),

beeindruckend (imponerande), *besten* (bästa), *freiwillig* (frivillig), *autonom* (autonom), *grosszügig* (generös), *fürsorglich* (omtänksam), *unabhängig* (oberoende)

16 positiva adjektiv

Minusord: *beunruhigten* (orolig), *rechtspopulistisch* (högerpopulistisk), *brutal* (brutal)

3 negativa adjektiv

Substantiv:

Plusord: *Musterland* (mönsterland), *Gleichberechtigung* (lika rättigheter), *Ehrentitel* (hederstitel), *Freiheit* (frihet), *Gerechtigkeit* (rättvisa), *Traumland* (drömland), *Chance* (chans), *Glück* (lycka), *Gesundheit* (hälsa), *Spitzengruppe* (toppgruppen), *Wohlstand* (välstånd), *Wohlfahrtsstaat* (välfärdsstat), *Sicherheit* (säkerhet), *Feminismus* (feminism), *Individualismus* (individualism), *Elternzeit* (föräldraledighet), *Frauenbewegung* (kvinnorörelse), *Modell* (modell), *Steuerreform* (skattereform), *Sozialversicherung* (socialförsäkring), *Rechte* (rättigheter), *Gleichstellungspolitik* (jämställdhetspolitik), *Lebensqualität* (livskvalitet)

23 positiva substantiv

Minusord: *Skandal* (skandal), *Widersprüchen* (motsägelser), *Auseinandersetzungen* (tvister), *Vorwürfe* (förebråelser), *Anklagen* (åtal), *Grenzüberschreitung* (gränsöverträdelse), *Hysterie* (hysteri), *Kehrseite* (baksida), *Scheidungsrate* (skilsmässokvot), *Problembezirk* (problemområde), *Problem* (problem), *Parallelgesellschaften* (parallelsamhällen), *No-go-Areas*, *Schiessereien* (skjutningar), *Rechtsverletzungen* (intrång i rättigheter), *Problemzonen* (problemzoner), *Gewalt* (våld), *Familienehre* (familjeära)

18 negativa substantiv

De ovan listade orden utgörs av 39 plusord och 21 minusord. De flesta värdeladdade orden hittar vi bland substantiven. Artikeln visar upp en positiv bild av Sverige och det

svenska samhället, men några utmaningar och problem som finns i landet tas också upp. Generellt håller skribenten en positiv ton när man kan ana hans egna attityder eller känslor, och i övrigt förhåller han sig mer neutral än den eller de som skrivit den äldre artikeln.

Några av orden finns med i båda artiklarna. Av dessa är sex ord plusord och ett är minusord. Dessa ord redovisas i tabell 1.

Tabell 1. Värdeord som finns med i artiklarna från 1972 och 2018

1972 & 2018	Svensk översättning
Modell	modell
Wohlfahrtsstaat	välfärdsstat
Wohlstand	välstånd
Lebensqualität	livskvalitet
Spitzengruppe	spetsgrupp
Widersprüche	motsägelser

8 av plusorden i artiklarna liknar varandra i betydelse. Dessa ord redovisas i tabell 2.

Tabell 2. Plusord som liknar varandra i de båda artiklarna

1972	Svensk översättning	2018	Svensk översättning
Beispielhaft	förebildlig	Musterland	mönsterland
Beispiel	exempel (här: gott exempel)		
Fortschrittlich- reich	framstegsrik	fortschrittlich	Progressiv, framåtsträvande
Fortschritt	framsteg		
Besser	bättre	besten	bästa

Värdeladdade ord säger mycket om attityd och känsloläge. Men utan ett sammanhang blir det naturligtvis svårt att förstå de enskilda ordens konnotationer eller medbetydelser. En av de svåraste sakerna när man översätter värdeladdade ord är att fullt känna till ordets konnotationer och förstå ordets styrka. Uppfattningen om vilka konnotationer ett visst ord medför delar vi ofta med andra inom samma land eller kultur, och nyanser i ords betydelser kan skilja sig länder emellan. Ett ord som jag uppfattar som starkt värdeladdat kanske källtextens författare hade en annan uppfattning om – eller tvärtom. Värdeladdade ord berikar texter, men kan också innebära en utmaning när man överför ett språk till ett annat.

2.5 Syntes

Det är stor skillnad på artiklarna både vad gäller syntax och stil. I den nyare artikeln används en modernare, mer talspråklig journalistisk stil och i den äldre artikeln finns en mer komplicerad syntax.

Det mest utmärkande draget i artikeln från 1972 är de långa och informationstäta meningarna, som gör att texten blir svårläst och tung. De långa och komplexa meningarna behövde ibland stivas om eller delas upp i överföringen från tyska till svenska. Dessutom upplever jag att tonen i den här artikeln ofta är auktoritär och raljerande.

Det mest utmärkande med artikeln från 2018 är däremot den speciella stil som skapas genom att blanda traditionellt skriftspråk och vänstertunga meningar med korta, ibland icke-satsformade meningar och dialogiskt tal. Denna blandning gör att texten upplevs som lättläst, trots att det förekommer meningar som har 12, 13 eller 14 ord i fundamentet. Dess dialogiska och lediga stil gör att artikeln, trots att den innehåller mycket information, känns lättillgänglig och läsarvänlig. I översättningsanalysen kommer jag undersöka skillnaderna mellan texterna mer ingående.

3 Överväganden inför översättningen

Båda källtexterna handlar om Sverige och är skrivna för läsare som bor i Tyskland. Källtexternas målgrupp förväntades förmodligen inte ha några speciella förkunskaper om Sverige, utan kanske bara ett intresse för landet. Detta gjorde översättningssituationen lite speciell – hur överför man bäst en text där information om Sverige har behövt förklaras för de tyska läsarna, till en text där målgruppen har betydligt mer förkunskaper? Bör man låta texten vara som den är, eller är det bättre att ta bort ord som förklarar saker som svenskar redan vet? Min tanke med översättningen var att visa för svenska läsare vad som skrivs om Sverige och vilken bild som ges av vårt land i Tyskland. Därför har min globala översättningsstrategi varit att ligga så nära källtexten som möjligt i min översättning. Ibland fungerade dock inte detta fullt ut, och jag behövde då anpassa texten något för att det skulle bli naturligt för en svensk läsare. Ett exempel på detta finns i denna mening som är ur artikeln från 2018:

KT: Seit Januar gibt es eine nationale "Agentur für die Gleichstellung der Geschlechter" mit Sitz in Göteborg.

MT: Sedan januari finns det en nationell "agentur för jämställdhet" med säte i Göteborg.
(s.7)

Jag valde att ta bort citationstecknen och i stället skriva:

MT: Sedan i januari finns det en nationell myndighet för jämställdhet, Jämställdhetsmyndigheten, som har sitt säte i Göteborg.
(s.7)

När det gäller artikeln från 1972 har jag försökt behålla den auktoritära och lite raljerande tonen som texten har. Ibland behövde jag dock anpassa översättningen, eftersom det direktöversatta ordet skulle ha blivit för starkt på svenska. De flesta av de värdeladdade orden uppfattade jag dock inte som alltför starka, och de utgjorde då inga problem i överföringen från tyska till svenska.

Många meningar i artikeln från 1972 har långa fundament, vilket krävde en del omstuvningar för att måltexten skulle låta idiomatisk och inte alltför tung. Artikeln från 2018 har en ledigare stil och var lättare att överföra till svenska än den äldre artikeln. Långa fundament förekommer även där, men de flesta meningarna är ledigt skrivna. Språket är ibland talspråkligt, och många meningar är högertunga.

I min översättningsanalys kommer jag att ta fram och jämföra olika textmått såsom bland annat meningslängd och fundamentlängd för båda artiklarna och deras översättningar, för att på så sätt få en tydlig bild av hur de skiljer sig åt.

4 Översättningsanalys

4.1 Syfte och frågeställningar

Genom att jämföra läsbarheten (i betydelsen svårighetsgrad) i tidningsartiklarna från 1972 och 2018 vill jag undersöka dels hur den journalistiska tyskan har förändrats över tid, dels i vilken utsträckning läsbarheten har påverkat min översättning av texterna. I min undersökning ska alltså följande frågor besvaras:

1. Hur skiljer sig läsbarheten mellan de två källtexterna åt?
2. Hur har källtextens läsbarhet påverkat överföringen till svenska?

4.2 Tidigare forskning

4.2.1 LIX

För att få en uppfattning om läsbarheten i en text kan man ta fram mått som till exempel ordlängd, meningslängd eller LIX-värde. LIX står för läsbarhetsindex och är en formel som utvecklades av den svenska pedagogen Carl-Hugo Björnsson 1968 (svenska Wikipedia). LIX-värdet tas fram genom att man viktar antalet långa ord och antalet meningar i en text mot antalet ord i hela texten enligt följande formel:

$$LIX = \frac{O}{M} + \frac{L \times 100}{O}$$

Parametrar: O = antal ord i texten, M = antal meningar i texten, L = antal långa ord (över sex bokstäver)

Hypotesen är att långa meningar är mer komplexa än korta meningar, och att långa, komplexa meningar är svårare att förstå än kortare meningar.

LIX-formeln utvecklades för att användas på svenska språket, men har även testats på andra språk. I rapporten *LIX på franska och 11 andra språk* (Carl-Hugo Björnsson & Birgit Hård af Segerstad 1979) prövas läsbarheten av franska skolböcker. Rapporten består av fyra delar. I den första delen presenteras och förklaras LIX-formeln som instrument för att mäta svårighetsgraden i en text, och kritik som riktats mot instrumentet bemöts. I den andra delen av studien kan vi läsa om en undersökning som gjorts för att ta reda på hur LIX fungerar på franska språket. 100 texter ur olika sorters litteratur valdes ut, där varje text omfattade cirka 400 ord. Svårighetsgraden i texterna skattades av 24 personer (12 fransmän och 12 franskkunniga svenskar) i en niogradig skala, där siffran 1 betydde ”synnerligen lätt” och 9 ”synnerligen svår”. Medelvärdet av skattningen blev 5,30 för fransmännen och 4,78 för svenskarna, och det totala medelvärdet för alla medverkande 5,04 (Björnsson & Hård af Segerstad 1979:13).

I denna del av rapporten lyfts svårigheterna med användningen av LIX i franska språket, eftersom det kan vara svårt att fastställa ordantalet då det i franskan förekommer många ord med apostrof och bindestreck. Två olika beräkningssätt för ordlängd beskrivs, och rapportförfattarna kommer fram till att båda beräkningssätten ger liknande resultat (Björnsson & Hård af Segerstad 1979:14).

I rapportens andra del görs även en jämförelse mellan sex språk som undersöks, och LIX-tal för dessa presenteras i en tabell. Svenska, danska och engelska hamnar lägst

med LIX-tal på 39 eller 40, och därefter kommer tyska och franska med LIX-tal på 45 och 46. Rapportförfattarna skriver att dessa högre LIX-tal helt beror på att tyskan och franskan har längre ord. Det språk som fått högst LIX-tal i deras undersökning är finska, som tillhör en annan språkfamilj än de övriga. Nästan vartannat ord har mer än sex bokstäver och antalet ord per mening är litet, bland annat beroende på att finskan saknar artiklar (Björnsson & Hård af Segerstad 1979:15).

Rapportens tredje del behandlar läsbarhetsprövning av fransk skoltext. Den litteratur som användes vid undervisning i franska läsbarhetsprövades, och man sammanställde årskursvisa förteckningar över LIX, ordförråd samt ord- och meningslängd.

I den fjärde delen, som också är den mest relevanta för undersökningen i den här kandidatuppsatsen, redovisas LIX för tio andra språk, bland annat tyska. Texterna som studerats är hämtade ur dagstidningar från olika länder. Rapportförfattarna menar att dagstidningstexter är ett lämpligt material att studera eftersom texterna är omväxlande, är skrivna av olika personer och har en stor läsekrets. Vidare menar författarna att en ytterligare anledning till att välja att studera texter från just dagstidningar är att tidningar ofta används i undervisningen (Björnsson & Hård af Segerstad 1979:25).

De elva språk som valts ut till undersökningen är de som fanns med i grundskolans och gymnasieskolans läroplaner: svenska, danska, norska, engelska, tyska, franska, italienska, spanska, portugisiska, finska och ryska. Rapportförfattarna ställer frågan om det är lämpligt att använda ett instrument som är anpassat till svenska språket även för andra språk. De svarar själva ja på frågan, med motiveringen att ordlängden och meningslängden är två självklara läsbarhetsfaktorer som bör kunna användas på de allra flesta språk. Samtidigt påpekar de att ordlängd och meningslängd inte ger någon djupare eller mer uttömmande beskrivning av olika språk, men att detta heller inte är undersökningens syfte. Syftet är i stället att jämföra ord- och meningslängd hos de undersökta språken för att på så sätt kunna ge normer för tolkning av LIX (Björnsson & Hård af Segerstad 1979:26).

LIX-talet har räknats ut på 200 meningar i varje tidning. Dessa meningar har valts ut på ett slumpmässigt men samtidigt systematiskt sätt: Man har tagit första meningen under mitten (vikningen) på varje spalt genom hela tidningen, tills 200 meningar antecknats. Endast löpande text har tagits med, inte rubriker, annonser, väderleksrapporter eller dylikt (exakt hur urvalet gått till förklaras noggrant i rapporten).

De svenska dagstidningar som finns med i undersökningen är Dagens Nyheter, Göteborgs-Posten, Svenska Dagbladet och Sydsvenska Dagbladet. Tre nummer av varje tidning från åren 1977–1979 analyseras. Resultatet visar att språket i tidningarna är i princip lika, om man ser till LIX-värdet. Medeltalet av LIX-värdet blev 47 för alla fyra tidningarna i detta tidsintervall (Björnsson & Hård af Segerstad 1979:27).

För att sätta denna siffra i ett perspektiv har rapportförfattarna läsbarhetsprövat tre nummer av Dagens Nyheter från tidigare årgångar. Resultatet återges i Tabell 3.

Tabell 3. Läsbarhetsprovning av Dagens Nyheter 1880–1978

Datum	Meningslängd	Andel långa ord	LIX
1880-01-29	25	36	61
1900-01-26	23	33	56
1940-01-22	20	31	51
1978–1979	17	30	47

Källa: Björnsson & Hård af Segerstad (1979:28)

I rapporten nämns en tidigare studie gjord av Grahn (1971), där meningslängden i artiklar ur Dagens Nyheter från 1890 och från 1964 beräknats. Meningslängden 1890 var i genomsnitt 24,4 och 1964 var den 17,5. Dessa resultat överensstämmer med resultaten i Björnsson och Hård af Segerstads (1979:28) rapport: att både ord- och meningslängd, och därmed LIX, visar en nedgång de senaste hundra åren. Björnsson och Hård af Segerstad (1979:29) skriver vidare att meningslängden har minskat med nästan en tredjedel på hundra år, vilket kan ha att göra med att både satskonstruktion och interpunktion har förändrats.

De tyska dagstidningar som undersökts är *Die Welt* och *Frankfurter Allgemeine*. Man har även tittat på kvällstidningen *Hamburger Abendblatt* (Björnsson & Hård af Segerstad 1979:35). Resultatet återges i Tabell 4. Det framgår inte tydligt i rapporten för vilka årtal dessa siffror gäller.

Tabell 4. Tyska dagstidningar: meningslängd, ordlängd och LIX

Tidning	Meningslängd	Ordlängd	LIX
Die Welt	21	38	59
Frankfurter Allgemeine	22	37	59
Hamburger Abendblatt	18	36	54

Källa: Björnsson & Hård af Segerstad (1979:35)

LIX-värdet mellan de tyska och de svenska tidningarna skiljer sig alltså avsevärt åt. Ordlängden påverkar LIX-värdet och olika språk har olika genomsnittlig ordlängd. I rapporten kan vi läsa att tyskans ordlängd i genomsnitt är 5,6 bokstäver per ord, vilket kan jämföras med engelskans 4,6 och svenskans 4,9. Att tyskan har långa ord kan delvis förklaras med att språket har många stumma h (während/under) och diftonger (bleiben/bli) samt sch och ch (schlecht/dålig) (Björnsson & Hård af Segerstad 1979:35).

I rapportens sammanfattning har resultaten för de olika länderna sammanställts i en tabell. Om resultaten kommenterar Björnsson och Hård af Segerstad att det rent visuellt i tabellen ser ut som att de nio första språken rangordnats efter ländernas geografiska läge, från norr till söder. I själva verket har resultaten rangordnats efter stigande LIX-värde, och inte efter ländernas geografiska läge. Svenska ligger först i tabellen med ett LIX-värde på 47, följt av norska (48), danska (51), engelska (52), franska (55), tyska (59), italienska (65), spanska (67) och portugisiska (70). För finska blev LIX-värdet 72 och för ryska 65 (Björnsson & Hård af Segerstad 1979:38).

4.2.2 Fundament

I ovanstående avsnitt har vi sett exempel på hur texters läsbarhet mätt i LIX-värde kan skilja sig åt mellan olika språk. En annan faktor som kan variera mellan språk är sättet att strukturera informationen i en mening. I Ute Bohnacker och Christina Roséns studie *Fundamentet i svenskan och tyskan – syntax och informationsstruktur* (2009) undersöks hur information i meningar struktureras av inlärare av ett andraspråk (L2). Genom att jämföra korpusar från infödda svenskar och infödda tyskar visar Bohnacker och Rosén kvantitativa och kvalitativa skillnader mellan hur tyskan och svenskan använder fundamentet. I studien används både muntligt och skriftligt material. Det muntliga L2-materialet kommer från tonåringar med svenska som modersmål som läser tyska på högstadiet samt från svenska vuxna som lär sig tyska på kvällskurser för nybörjare. Det skriftliga materialet består av texter producerade av tonåringar och vuxna svenskar som studerar tyska på högstadiet, gymnasiet eller vid universitet i Sverige. L2-korpusen består av 245 texter som informella brev och uppsatser. Den skriftliga kontrollkorpusen (L1) omfattar 150 texter skrivna av infödda tyskar och svenskar i samma åldersgrupp som inlärarna. En analys av kontrollkorpusen visar en skillnad när det gäller frekvensen av satsdelstyperna i fundamentet: Svenskans meningar inleds i högre grad med subjekt

(73 %) än tyskans (50 %). I tyskan har man oftare framförställda objekt (dvs. fundamentplacerade) (7 %) än i svenskan (3 %). Andra adverbial än tids- och rumsadverbial är oftare framförställda i tyskan (25 %) än i svenskan (9 %) (Bohnacker & Rosén 2009:153).

När L2-korpusen studerades såg man tydligt att satsdelsfrekvensen i fundamentet i inlärarnas tyska skiljer sig signifikant från L1-tyskan. Satsdelsfrekvensen påminner däremot om den i L1-svenska. Skillnader rörande satsdelar i fundamentet studerades även genom ett experiment där tre grupper av totalt 58 vuxna infödda tyskar, främst universitetsstuderande eller språklärare, fick bedöma och skriva om L2-texter. De medverkande ombads skriva om L2-texterna för att få dem att låta mer tyska. Resultatet blev att satsinitiala subjekt och formella subjekt minskade från 68 till 55 % samt att andelen objekt och andra adverbial än tids- och rumsadverbial fördubblades från 3 till 7 % resp. från 8 till 14 % (Bohnacker & Rosén 2009:156). Fördelningen för satsdelstyperna blev väldigt lik den i den L1-tyska kontrollgruppen. Rapportförfattarna slår därför fast att skillnaderna mellan grupperna förmodligen är språkspecifika, och att det inte rör sig om individuell, stilistisk variation (Bohnacker & Rosén 2009:156).

Bohnacker och Rosén skriver att både tyskan och svenskan ofta inleder påståendesatser med ett subjekt. Svenskan tenderar att oftare använda ett tematiskt subjekt (redan känd information) eller en komponent med lågt informationsvärde (till exempel *det, så, sen*) i fundamentet (Bohnacker & Rosén 2009:167). Tyskan däremot placerar gärna till exempel tematiska subjekt (ny information) eller morfologiskt komplexa tematiska pronominalverb i fundamentet (Bohnacker & Rosén 2009:161). Några exempel på pronominalverb som ofta används är *dazu* (därtill, med det), *daran* (därpå, därvid) och *damit* (därmed), som används för att upprätthålla referensbindningen (Bohnacker & Rosén 2009:161). Förutom pronominalverb används även andra adverbial i fundamentet. Exempel på sådana adverbial är ord som uttrycker talarens attityd, som *leider* (tyvärr), *wahrscheinlich* (antagligen), *vielleicht* (kanske) och *natürlich* (naturligtvis), eller logiska konnektiver som *außerdem* (dessutom), *deshalb/deswegen/daher* (därför), *allerdings* (emellertid) och *trotzdem* (ändå) (Bohnacker & Rosén 2009:162).

Avslutningsvis skriver Bohnacker och Rosén att L2-inlärarna som medverkade i studien har en tendens att överanvända satser som inleds av subjekt, det formella subjektet *es*

(det) och det framförställda tematiska objektet *das* (det) samt konstruktioner med *so* (så). Dessa strukturer är mycket vanliga i svenska språket. Inlärarna använder för lite av typiskt tyska sätt att börja en mening, som att inleda med andra pronomen än *das*, eller med specifika pronominalverb och olika sorters adverbial (Bohnacker & Rosén 2009:168).

4.3 Metod och material

Min studie baserar sig på artiklarna *Blick auf Schweden – Blick in die Zukunft* (1972) och *Das Land der zufriedenen Männer und beunruhigten Frauen* (2018), som båda publicerats i tidningen *Der Spiegel*, och mina översättningar av dessa.

Studien är tvådelad och innehåller en kvantitativ och en kvalitativ del. I den kvantitativa delen vill jag undersöka texternas svårighetsgrad med hjälp av olika textmått som kopplats till läsbarhet. Björnsson definierar ordet läsbarhet på följande vis: ”Summan av sådana språkliga egenskaper hos en text, vilka gör den mer eller mindre svårtillgänglig för läsaren” (Björnsson 1968:13). Björnssons läsbarhetsindex (LIX), som jag beskrivit i avsnitt 4.2.1, baserar sig på ordmängd, ordlängd och antalet meningar i en text. LIX-värdet kan ge en bra indikation på texters läsbarhet, men har också kritiserats för att inte ge en komplett bild av svårigheten i en text. Bland annat tar LIX inte hänsyn till komplicerad syntax som till exempel avståndet mellan subjekt och predikat (Lundberg & Reichenberg 2008:40) eller textens språkrytm, det vill säga samspelet mellan korta och långa meningar (Lundberg & Reichenberg 2008:43–44).

En annan känd läsbarhetsformel är ”Reading Ease” som utvecklades 1948 av den österrikiske författaren Rudolf Flesch. Formeln har fått stor spridning och mäter läsbarhet genom att mäta ordlängden mätt i antalet stavelser och meningslängd mätt i antalet ord (Lundberg & Reichenberg 2008:38–39). Formeln utvecklades ursprungligen för engelska språket, men anpassades 1978 till tyska. Det var främst ordfaktorn som räknades om, eftersom man tog hänsyn till att tyska ord ofta är längre (tyska Wikipedia).

Läsbarhet kan även kopplas till meningarnas struktur. Texter med en hög grad av komplexitet har ofta långa fundament, det vill säga att det finns ett stort antal ord före det finita verbet. Texten betecknas då som vänstertung, eftersom det finns mycket information i början av meningen. Vänstertunga meningar finns bland annat i specialiserade facktexter. När fundamenten i stället är korta räknas meningen som högertung. Högertunga meningar uppfattas som mer lediga eller talspråkliga

(Lagerholm 2008:131). För att undersöka om texterna har en tendens till vänstertyngd eller högertyngd kommer jag att mäta fundamentlängden.

En annan faktor som kan göra att en text uppfattas som tung är om den är nominal, det vill säga hur stor andelen substantiv är i förhållande till andelen verb. Enligt Lagerholm är substantiv den mest informationstunga ordklassen, eftersom den bidrar till att informationen blir tätare. Hur informationstät en text är kan mätas med något som kallas för nominalkvot. Den beräknas genom att man dividerar antalet substantiv med antalet verb (Lagerholm 2008:132–133). Ju högre nominalkvot, desto mer informationstät och är texten. Jag vill därför titta på om texternas nominalkvot skiljer sig åt.

Sammanfattningsvis har jag valt att i den kvantitativa delen av undersökningen ta fram följande mått för att mäta texternas läsbarhet:

Ordmängd

Ordlängd

LIX-värde

Meningslängd

Flesch-värde

Nominalkvot

Fundamentlängd

Måtten kommer att tas fram för båda källtexterna samt deras översättningar. För att få fram ordmängd, ordlängd, meningslängd och LIX-värde använder jag mig av en LIX-räknare på nätet, lix.se. Flesch-värdet räknas ut på en annan nätsida, fleschindex.de/formel. Nominalkvoten och fundamentlängden räknas ut för hand.

I den kvalitativa delen av undersökningen kommer jag välja ut ett antal sekvenser som är representativa för de två källtexterna i fråga om svårighetsgrad eller stil och beskriva mina översättningslösningar för dessa. Jag kommer även undersöka om det krävs fler förändringar för den äldre artikeln än för den yngre i mina översättningar.

4.4 Kvantitativ analys

Artikeln från 1972 kallas här för KT 1972 och artikeln från 2018 för KT 2018.

Översättningarna kallar jag för MT 1972 och MT 2018. Endast löptext har analyserats, och alla rubriker och eventuella underrubriker har tagits bort.

4.4.1 Ordantal, ordlängd, genomsnittlig meningslängd och LIX-värde

För att mäta antalet ord, ordlängd, genomsnittlig meningslängd, antal meningar och LIX-värde använde jag mig av det verktyg som finns på lix.se. Tabell 5 nedan visar hur LIX-värdet kan tolkas:

Tabell 5. Tolkningsciffror för LIX

LIX-tal	Tolkning
<30	Mycket lättläst, barnböcker
30–40	Lättläst, skönlitteratur, populärtidningar
40–50	Medelsvår, normal tidningstext
50–60	Svår, normalt värde för officiella texter
>60	Mycket svår, byråkratsvenska

Källa: lix.se

Följande värden fick KT 1972, KT 2018, MT 1972 och MT 2018 i räknaren på lix.se:

Tabell 6. LIX, genomsnittlig meningslängd, andel långa ord

Textmått	KT 1972	KT 2018	MT 1972	MT 2018
Antal ord	3 200	2 852	3 276	2 723
Antal ord med fler än 6 tecken	1 174	815	1 033	729
Andel långa ord	36,7	28,6	31,5	26,8
Genomsnittlig meningslängd	16,8	12,4	16,8	11,6
Antal meningar	191	230	195	235
LIX	53	41	48	38

Källa: mina uträkningar med hjälp av lix.se

En jämförelse av källtexternas LIX-tal visar på en stor skillnad i läsbarhet (i betydelsen språklig svårighetsgrad) mellan KT 1972 och KT 2018. LIX-talet har minskat med tolv enheter från 1972 till 2018 i det här fallet, vilket betyder att KT 2018 är mer läsbar, eller mindre språkligt svår, än KT 1972.

Andelen långa ord har minskat med åtta procentenheter mellan KT 1972 och KT 2018. Att tyska språket har längre ord än svenska märks även på mina översättningar, där andelen långa ord minskat med cirka fem procentenheter från KT 1972 till MT 1972, och med cirka två procentenheter från KT 2018 till MT 2018.

Den genomsnittliga meningslängden har minskat med cirka fem ord från 1972 till 2018. Den genomsnittliga meningslängden är exakt lika lång i KT 1972 och MT 1972, och något kortare i MT 2018 jämfört med KT 2018.

Jämför man källtexterna med måltexterna visar resultaten ovan att LIX-talet har minskat med fem enheter mellan KT 1972 och MT 1972, och med tre enheter mellan KT 2018 och MT 2018. I överföringen från tyska till svenska har alltså den språkliga svårighetsgraden minskat. Eftersom LIX skiljer sig mer åt mellan KT 1972 och MT 1972 (-5 enheter) än mellan KT 2018 och MT 2018 (-3 enheter) drar jag slutsatsen att jag har gjort fler språkliga anpassningar i översättningen av den äldre artikeln än vad jag gjorde för den nyare artikeln.

4.4.2 Flesch

Ett läsbarhetsindex som liknar LIX är Flesch Reading Ease. Som ett komplement till LIX-värdet som utvecklats för svenska språket mäter jag även Flesch Reading Ease, som i verktyget jag använt anpassats till tyska språket. Till skillnad från LIX, där ett lågt värde visar på att texten är *lättläst*, innebär ett lågt Flesch-värde att texten är *svårläst*. Alla fyra texterna sätts in i räknaren på fleschindex.de/formel. Tabell 7 visar hur Flesch-index kan tolkas.

Tabell 7. Tolkningssiffror för Flesch-index

Flesch-värde	Tolkning	Exempel på texttyp
0–29	Väldigt svår	Vetenskaplig artikel, myndighetsspråk
30–49	Svår	Facktidskrift
50–59	Medelsvår Anspråksfull	Dagstidning
60–69	Medel Normal	Kvällstidning
70–79	Medellätt enkel	Recept
80–89	Lätt	Reklamslogan
90–100	Väldigt lätt	Serietidning

Källa: min översättning av värden från flesch-index.de/formel, nikolai-sroka.de

Flesch-värdet räknas ut enligt följande formel:

$$180 - ASL - (58,5 \times ASW)$$

ASL står för genomsnittlig meninglängd (Average Sentence Length) och ASW står för genomsnittligt antal stavelser per ord (Average Number of Syllables per Word). Den tyska formeln tar hänsyn till att tyskans ord ofta är längre.

I tabell 8 presenteras de värden som KT 1972, KT 2018, MT 1972 och MT 2018 fick i räknaren på fleschindex.de/formel.

Tabell 8. Flesch-Index, stavelser, diftonger, antal meningar, antal ord

Textmått	KT 1972	KT 2018	MT 1972	MT 2018
Antal ord	3 147	2 842	3 111	2 632
Antal meningar	189	225	191	229
Stavelser	6 524	5 268	6 207	4 706
Diftonger	868	738	40	13
Flesch-värde	42	59	47	64

Källa: mina uträkningar med hjälp av fleschindex.de/formel

Först kan man konstatera att antal ord och antal meningar skiljer sig något mellan resultaten från lix.se och fleschindex.de. Trots att värdena skiljer sig något kan man ändå se samma mönster som i uträkningarna från lix.se: källtexten från 2018 är mer lättläst än den från 1972, och båda måltexterna har en ökad läsbarhet jämfört med sina respektive källtexter.

KT 1972 med ett Flesch-värde på 42 räknas som svår och kan jämföras med svårighetsgraden i en facktext. MT 1972 har ett något högre värde (47) vilket innebär att den är något mer lättläst, men även den hamnar inom spannet för vad som anses vara svår text.

KT 2018 räknas med sitt värde på 59 som en medelsvår text men ligger bara en enhet från att jämföras med en text från en kvällstidning. MT 2018 hamnar med ett värde på 64 mitt i det spannet. Flesch-värdet för de svenska texterna måste dock tas med en nypa salt, eftersom svenska ord i genomsnitt är kortare än vad formeln anpassats för.

Resultaten för läsbarheten mätt i Flesch-värde överensstämmer med resultaten för LIX-värdet: KT 1972 är den mest svårlästa texten, därefter kommer MT 1972. KT 2018 är betydligt mer läsbar och MT 2018 den allra mest läsbara texten.

4.4.3 Meningslängd och fundament

Som vi såg i avsnitt 4.4.1 är den genomsnittliga meningslängden för KT 1972 16,8 ord och KT 2018 12,4 ord. För måltexterna är samma mått 16,8 respektive 11,6. För att sätta dessa siffror i ett sammanhang kan de jämföras med dessa värden som finns i Lagerholms bok *Stilistik* (2008:248) som presenteras i tabell 9.

Tabell 9. Meningslängd: Ord per grafisk mening

Genre	Värde
Broschyr	12,6
Tidning	13,1
Lärobok	14,5
Vetenskap	16,6
Debatttext	19,0

Källa: Lagerholm (2008:248)

Värdena för KT 1972 och MT 1972 är alltså jämförbara med vetenskapstext. KT 2018 och MT 2018 har enligt dessa jämförelsesiffror kortare genomsnittlig meningslängd än en tidning, och hamnar närmst värdet för en broschyr.

Meningslängden i sig behöver inte vara kopplad till textens svårighetsgrad. Många svårlästa texter har dock ofta långa meningar, eftersom långa meningar kan rymma en mer komplex syntax som till exempel bisatser (Lagerholm 2008:136).

Ett textmått som säger mer om svårighetsgraden i en text än vad meningslängd gör är fundamentlängd, alltså hur många ord som står före det finita verbet i en deklarativ huvudsats. Texter med mycket skriftspråklig stil och hög komplexitet har ofta långa fundament. När fundamenten är långa säger man att texten är *vänstertung*, eftersom den första delen av meningen innehåller mycket information. En ledig, talspråklig text har mest korta fundament och kallas då *högertung* (Lagerholm 2008:131).

I tabell 10 presenteras jämförelsesiffror för genomsnittlig fundamentlängd.

Tabell 10. Fundamentlängd: ord per fundament

Genre	Värde
Samtal	1,4
Muntlig debatt	1,9
Tidning	2,8
Broschyr	3,1
Nyheter (radio)	3,2
Lärobok	3,3
Debatttext	3,4
Vetenskap	3,4
Lagtext	6,0

Källa: Lagerholm (2008:250)

I tabell 11 presenteras värdena för genomsnittlig fundamentlängd för KT 1972, KT 2018, MT 1972 och MT 2018.

Tabell 11. Genomsnittlig fundamentlängd

Textmått	KT 1972	KT 2018	MT 1972	MT 2018
Fundamentlängd	5,4	2,6	5,1	2,4
Kortaste fundament	1	1	1	1
Längsta fundament	35	14	40	14

Källa: mina uträkningar

De största skillnaderna finns mellan KT 1972 och KT 2018 och mellan MT 1972 och MT 2018. Den genomsnittliga fundamentlängden är mer än dubbelt så lång i KT 1972 och MT 1972 jämfört med de andra texterna. Variationsvidden mellan det kortaste och det längsta fundamentet är också större i KT 1972 (1–35 ord per fundament) och MT 1972 (1–40 ord) jämfört med KT 2018 (1–14 ord) och MT 2018 (1–14 ord). Jag konstaterar också att måltexternas genomsnittliga fundamentlängd är ungefär lika lång som deras respektive källtext. KT 1972 sticker ut med flera långa, informationstäta fundament med flera bisatser, och i de flesta fall har jag valt att följa källtextens meningsstruktur i översättningen eftersom jag haft en källtextnära global strategi. Detta medverkade troligtvis till att den genomsnittliga fundamentlängden i måltexterna är ungefär samma som den i källtexten.

Den genomsnittliga fundamentlängden i KT 1972 och MT 1972 ligger mellan jämförelsesiffran för vetenskap (3,4) och lagtext (6,0) i ovanstående tabell (Lagerholm 2009:250). Värdet för fundamentlängden är högt, vilket betyder att texten är vänstertyngd. Värdet för KT 2018 och MT 2018 ligger mellan jämförelsesiffran för muntlig debatt (1,8) och tidning (2,8) vilket innebär att texten generellt sett är betydligt mer högertung.

4.4.4 Nominalkvot

För att räkna ut texternas nominalkvot behöver jag ta reda på antalet substantiv och antalet verb. Jag räknar här ut den förenklade nominalkvoten, som fås fram genom att dividera antalet substantiv med antalet verb. En hög nominalkvot innebär att texten har en hög andel substantiv. Detta innebär i sin tur att texten är informationstät, eftersom substantiv är den mest informationstunga ordklassen (Lagerholm 2008:133).

I tabell 12 presenteras jämförelsesiffror för nominalkvot.

Tabell 12. N/V-kvot

Genre	Värde
Samtal	0,5
Muntlig debatt	0,7
Gymnasieuppsats	1,2
Debatttext	1,5
Tidning	1,6
Broschyr	1,7
Lärobok	1,9

Källa: Lagerholm (2008:250)

För att räkna ut antalet substantiv och verb för de tyska texterna använder jag mig av en räknare för ordklasser som finns på wortarten.info. De svenska texterna matar jag i stället in på cl.lingfil.uu.se/swegram/swedish. Nominalkvoten räknar jag sedan ut för hand. Resultaten presenteras i tabell 13.

Tabell 13. Förenklad nominalkvot

Mått	KT 1972	KT 2018	MT 1972	MT 2018
Antal substantiv	980	713	795	598
Antal verb	430	516	477	511
Enkel nominalkvot	5,4	2,4	1,7	1,2

Källa: mina uträkningar med hjälp av wortarten.info och cl.lingfil.uu.se/swegram/swedish

Valet mellan att skriva nominalt eller verbalt är ofta en stilistisk fråga. Generellt är dock nominalisering mycket vanligare i tyska än i svenska, och det kan därför vara nödvändigt att göra texten mer verbal när man översätter från tyska till svenska (Magnusson 2000:29). KT 1972 sticker ut med sitt höga värde på 5,6 och är den mest nominala texten av de fyra i undersökningen. KT 1972 är betydligt mer nominal i jämförelse med den andra tyska källtexten – jämfört med KT 2018 är värdet mer än dubbelt så högt. Det är även tydligt att båda måltexterna blivit mer verbala än respektive källtext, vilket är en naturlig följd av överföringen från tyska till svenska. Den största skillnaden i nominalkvotsvärde finns mellan KT 1972 och MT 1972, vilket innebär att fler förändringar har gjorts när texten översattes.

Lagerholms jämförelsesiffror i tabell 12 är framtagna efter svenska texter och kan naturligtvis inte användas rakt av för andra språk. Nominalkvotsvärdena för de tyska texterna kan därför inte jämföras med värdena i tabellen. Däremot visar undersökningens nominalkvotsvärden för KT 1972 och KT 2018 på en stor skillnad inom tyska språket för de två texterna. Att nominalkvoten är så pass mycket lägre för KT 2018 än för KT 1972 tolkar jag som att den tyska journalistiska prosan blivit mer verbal över tid, åtminstone i det här fallet.

Det samlade resultatet av den kvantitativa undersökningen summeras och diskuteras i avsnitt 5.

4.5 Kvalitativ analys

I den här delen av analysen vill jag titta på några exempel ur de fyra texterna som på ett bra sätt representerar vad den kvantitativa analysen visar. Min globala översättningsstrategi har varit att följa källtexten så mycket som möjligt, eftersom jag i mina översättningar ville visa hur Sverige beskrivs i Tyskland. För att inte påverka den bild som texterna ger strävade jag efter att ändra så lite som möjligt i texten. Strategin har varit att behålla artiklarnas stil, och eftersom stilen i dessa texter har präglats av textens uppbyggnad och syntax strävade jag efter att behålla meningsstrukturen så långt det gick.

4.5.1 Exempel ur artikeln från 1972

Den kvantitativa undersökningen visar att KT 1972 är en svårläst och informationstung text. Många av textens meningar och fundament är långa och den består av en hög andel substantiv. Exempel 1–3 är avsnitt ur texten som illustrerar detta eller någon annan svårighet som jag ställdes för under översättningsarbetet.

Exempel 1

KT: Daß sie ihr Rezept – das vielleicht einzig mögliche, mehr Geld für öffentliche Aufgaben und zugleich ein gesundes Wirtschaftswachstum zu erreichen – für einen guten Exportartikel halten, für ein Modell, das sie den Europäern zur Nachahmung empfehlen, geben Schwedens Sozialdemokraten nur verschämt zu Protokoll.
(KT 1972 s.10)

Ordagrann översättning: Att de deras recept – det kanske enda möjliga, med pengar till offentliga uppgifter och samtidigt en sund ekonomisk tillväxt nå – för en bra exportartikel hålla, för en modell, som de européerna rekommenderar att ta efter, ger Sveriges socialdemokrater bara blygt till protokollet.

MT1: Att de anser att deras recept – kanske det enda möjliga för att få mer pengar till offentlig verksamhet och på samma gång ha en sund ekonomisk tillväxt – är en bra exportvara, en modell som de rekommenderar européerna att ta efter, är något som Sveriges socialdemokrater bara blygsamt för till protokollet.

Detta är en av källtextens längsta meningar (42 ord) och ett av de längsta fundamenten (35 ord). Här har fundamentet packats med väldigt mycket information. Meningen är mycket vänstertung och svårläst, och det informationspackade fundamentet gjorde den svår att översätta. Jag valde dock att i enlighet med min globala strategi ligga nära källtexten, vilket resulterade i att meningen inte låter så idiomatisk på svenska. Det hade kanske varit tydligare att bryta upp meningen, men då skulle en hel del omstuvning

krävas och fler ändringar skulle behöva göras i texten. Om jag i stället sätter subjektet i fundamentet och delar upp meningen i två skulle det kunna se ut så här:

MT2: Sveriges socialdemokrater för bara blygsamt till protokollet att deras recept är en bra exportvara, en modell som de rekommenderar européerna att ta efter. Kanske är receptet det enda möjliga för att få mer pengar till offentlig verksamhet och en sund ekonomisk tillväxt.

I stället för en lång mening med ett fundament på 40 ord blev det två meningar med två respektive ett ord i fundamentet. Meningarna är högertunga och upplevs som mer lediga och lättlästa. I MT2 har jag gått ifrån min källtextnära strategi och byggt om meningen, och på så sätt har avsnittets läsbarhet ökat.

Exempel 2

KT: Was Medelsvensson zusteht, wenn er stirbt, alt, krank oder Invalide wird, wenn er, verheiratet oder ledig, Vater wird, Rechtshilfe braucht, studieren oder sich für einen anderen Beruf ausbilden möchte, seine Miete nicht mehr bezahlen kann – das ist im 72-Seiten-Katalog "Öffentliche Sozialleistungen in Schweden" stichwortartig enthalten. Dort kann jeder nachlesen, wann er welche Ansprüche hat, wie und wo er sie geltend machen kann.
(KT 1972 s.7)

Ordagrann översättning: Vad medelsvensson tillfaller, när han dör, gammal, sjuk eller invalid blir, när han, gift eller ensamstående, blir far, rättshjälp behöver, studera eller till ett annat yrke utbilda sig vill, sin hyra inte längre betala kan – det är i den 72-sidiga katalogen "offentliga socialinsatser i Sverige" i stolpform innehållet. Där kan var och en läsa, när han vilka anspråk har, hur och var han dem gällande göra kan.

MT1: Allt det som medelsvensson har rätt till när han dör, blir gammal, sjuk eller invalid, om han som gift eller ensamstående blir far, behöver rättshjälp, vill studera, utbilda sig till ett annat yrke eller inte längre kan betala sin hyra står kortfattat i den 72-sidiga katalogen "Allmänna socialförmåner i Sverige". Där kan man läsa om vilka förmåner man har, och var och hur man gör anspråk på dem.

Ovanstående stycke innehåller en av textens längsta meningar (45 ord i KT och 50 ord i MT). Fundamentet är mycket långt i båda meningarna (36 ord i KT och 40 ord i MT).

Även här har jag följt källtextens struktur, med följderna att meningen blev svåröverskådlig. Textavsnittet blir tydligare om det stuvats om:

MT2: I den 72-sidiga katalogen "Allmänna socialförmåner i Sverige" kan man läsa om vilka förmåner man har, och var och hur man gör anspråk på dem. Där står allt det som medelsvensson har rätt till när han dör, blir gammal, sjuk eller invalid, om han som gift eller ensamstående blir far, behöver rättshjälp, vill studera, utbilda sig till ett annat yrke eller inte längre kan betala sin hyra.

Denna omskrivning blir tydligare, men förlorar lite i stil. I källtexten har skribenten en lite raljerande ton när han pratar om vad *medelsvensson* har rätt till, och denna nyans går förlorad om ordet *medelsvensson* placeras i mitten av stycket i stället för i början. I MT1 har jag följt min globala källtextnära strategi på bekostnad av läsbarheten. I mycket långa meningar som den i exemplet ovan är det förmodligen bättre att gå ifrån en källtextnära strategi och prioritera läsbarheten. Mitt syfte med att ligga nära källtexten var att visa vilken bild som målas upp av Sverige i artikeln. Men om måltextens meningsstruktur blir för komplicerad och svårbegriplig går denna bild ändå förlorad – därför måste läsbarheten prioriteras framför den globala strategin i det här fallet.

Exempel 3

KT: Der Wohlfahrtsstaat läßt keinen aus, von der Wiege bis zum Grabe. Das neue Gleichheitsprogramm beispielsweise will bei Geburt eines Kindes sogar dem Vater einen staatlich bezahlten Urlaub gewähren, damit auch der Erzeuger sein Baby begreifen lernt.

(KT 1972 s.2)

Ordagrann översättning: Valfärdsstaten lämnar ingen utanför, från vaggan till graven. Det nya jämlikhetsprogrammet till exempel vill vid födseln av ett barn till och med pappan en statligt betald semester ge, så att även tillverkaren sin baby begripa lär.

MT: Valfärdsstaten lämnar ingen utanför, från vaggan till graven. När ett barn föds ger till exempel det nya jämlikhetsprogrammet pappan en statligt betald semester, så att även han kan lära känna sin baby.

Den andra meningen i ovanstående exempel krävde en del omstuvningar. I källtexten står subjektet i fundamentet, och i måltexten fick i stället ett tidsadverbial hamna först eftersom jag tyckte att meningen blev tydligare på det sättet. Dessutom har jag använt mig av transposition (ordklassbyte) när *Geburt* (födsel, substantiv) blev *föds* (verb). En svårighet jag ställdes för i den sista meningen i stycket var ordet *Erzeuger*. Det betyder ordagrant *tillverkare* eller *producent*, och kan på tyska även användas skämtsamt eller ironiskt för *pappa*. Jag valde att översätta med det neutrala *pappa*, eftersom det på svenska saknas ett motsvarande ord som ger samma konnotationer. Min översättning får fram samma budskap som källtexten, men den något raljerande tonen försvinner i översättningen här.

Sammanfattningsvis visar exempel 1 och 2 hur min strävan efter att följa den globala källtextnära strategin i det här fallet påverkade måltextens läsbarhet. Att ha en källtextnära strategi innebär en ständig balansgång för att få måltexten idiomatisk utan att göra för många ändringar, och i de här exemplen tror jag det blir bäst att förhålla sig friare till källtexten.

I exempel 3 valde jag att gå ifrån källtextens struktur för att göra meningen lättare att förstå. Här var det också ett naturligt val att lösa upp en nominalisering och att i stället välja en verbal konstruktion.

4.5.2 Exempel ur artikeln från 2018

Den kvantitativa undersökningen visar att KT 2018 har en större läsbarhet än KT 1972. Texten har kortare fundament, lägre nominalkvot och är generellt mer högertyngd än vänstertyngd.

Exempel 1

KT: Eine Freundin erzählte ihr von der "Gruppe 8", einer Gruppe emanzipierter Frauen mit bis heute legendärem Ruf, benannt nach der Anzahl derer, die beim ersten Treffen dabei waren.
(KT 2018:4)

Ordagrann översättning: En väninna berättade henne om "Grupp 8", en grupp emanciperade kvinnor med än i dag legendariskt rykte, uppkallad efter det antal, som på den första träffen var med.

MT: En väninna berättade för henne om "Grupp 8", en grupp frigjorda kvinnor med legendariskt rykte än i dag. Namnet fick gruppen efter det antal personer som var med första gången de träffades.

I både källtexten och måltexten är det två ord i fundamentet. Informationsuppbyggnaden är klart högertyngd och har en tilläggsstruktur, vilket är typiskt för KT 2018 och oftast fungerar mycket väl i översättning till svenska. I det här exemplet valde jag dock att dela upp meningen i två kortare meningar för att göra syntaxen tydligare.

Exempel 2

KT: Der Staat kann nicht alles mildern, abpuffern, kann nicht alle Probleme lösen, Trägårdh weiss es wohl.
(KT 2018:3)

Ordagrann översättning: Staten kan inte allt mildra, dämpa, kan inte alla problem lösa, Trägårdh vet det väl.

MT: Staten kan inte mildra och dämpa allt, kan inte lösa alla problem, det vet Trägårdh mycket väl.

Här finns ett ord i fundamentet i måltexten och två i källtexten (om man räknar artikeln *der*). Även denna mening är högertyngd och har en tilläggsstruktur. Många av meningarna i KT 2018 är högertyngda och har korta fundament, vilket gjorde texten oftast var relativt lätt att överföra till svenska. Ovanstående exempelmening är skriven i en verbal stil, och inga nominaliseringar behövde alltså lösas upp i måltexten.

Exempel 3

KT: Thorgren beschwerte sich beim Bildungsminister, sie rief ihn an, einfach so, das ging damals in Schweden. Sein Name war Olof Palme, der Olof Palme, der später als Ministerpräsident berühmt wurde, ehe ihn 1986 die Revolverkugel eines Attentäters tödlich traf. Thorgren sagt: Ich hatte ihn ziemlich durcheinandergebracht, weil ich so wütend war. Sie habe ihm erklärt, dass sie und ihre Tochter eine Familie seien, mit denselben Anrechten wie andere Familien. Palme habe gesagt, das Kind müsse doch einen Vater haben, er könne leider nichts machen. Nach dem Gespräch war ich noch wütender, sagt Thorgren.
(KT 2018:4)

Ordagrann översättning: Thorgren besvärade sig hos utbildningsministern, hon ringde honom, bara så, det gick på den tiden i Sverige. Hans namn var Olof Palme, den Olof Palme, som senare som statsminister blev känd, innan honom 1986 en attentatsmans revolverkula dödligt träffade. Thorgren säger: Jag gjorde honom ganska snurrig, eftersom jag så arg var. Hon förklarade för honom, att hon och hennes dotter en familj var, med samma rättigheter som andra familjer. Palme sa, att barnet måste ju en pappa ha, han kunde tyvärr inte göra något. Efter samtalet var jag ännu argare, säger Thorgren.

MT: Thorgren klagade hos utbildningsministern, hon ringde honom – det kunde man i Sverige på den tiden. Han hette Olof Palme, samma Olof Palme som senare blev känd som statsminister, innan han föll offer för en mördares kula år 1986. Thorgren säger: Jag gjorde honom ganska förvirrad eftersom jag var så arg. Hon förklarade för honom att hennes dotter och hon var en familj med samma rättigheter som alla andra familjer. Palme sa att barnet ju måste ha en pappa, så han kunde tyvärr inte göra något. Efter det samtalet var jag ännu argare, säger Thorgren.

I källtexten är tre satser radade efter varandra. I måltexten radade jag två satser och satte sedan ut ett tankstreck för att strukturera om meningen något. Den tyska skribenten satsradar vid flera tillfällen i artikeln. Ibland har det fungerat även på svenska, och ibland har det känts mer idiomatiskt att sätta punkt. Jag har dock oftast radat satser även i måltexten för att behålla skribentens lediga och personliga stil.

I stället för att skriva att Palme blev dödligt träffad av en attentatsmans revolverkula använde jag mig av det mer idiomatiska ”föll offer för en mördares kula”. Här valde jag en mer idiomatisk formulering framför en mer källtextnära lösning.

Formerna *habe*, *müsse* och *könne* är konjunktiv I, som ju inte finns på det sättet i svenskan. Konjunktiv I används i tyskan för att ange indirekt tal, till exempel att man säger att någon annan säger något (svenska Wikipedia). Här har jag behövt byta modus till indikativ, med följderna att måltexten förlorar den nyansen som konjunktiv ger i källtexten.

Exemplen som tagits upp i den kvalitativa delen av analysen visar att fler ändringar har gjorts i översättningen av KT 1972 än vad som gjorts för KT 2018. Den komplexa syntaxen i KT 1972 ledde till att fler anpassningar behövde göras för att få en idiomatisk svenska i måltexten. Den kvantitativa analysen visade att KT 1972 är den minst läsbara texten. Den minst läsbara av texterna är också den som orsakat mest svårigheter i översättningsarbetet och lett till flest förändringar mellan källtext och måltext.

5 Sammanfattning och diskussion

I denna uppsats har jag undersökt läsbarheten i två tyska artiklar skrivna med 46 års mellanrum samt deras svenska översättningar. Med utgångspunkt i uppsatsens frågeställningar vill jag i det här avsnittet sammanfatta och diskutera resultaten av undersökningarna, och hur texternas läsbarhet har påverkat översättningsarbetet.

Min första frågeställning var hur läsbarheten mellan de två källtexterna skiljer sig åt. Resultaten visar att KT 1972 sticker ut i samtliga mätningar med värden som visar på en hög komplexitet i texten. Texten har en längre genomsnittlig meningslängd och en högre andel långa ord – faktorer som ger texten ett högre LIX-värde och bidrar till att den upplevs som svåräst. KT 2018 är betydligt mer läsbar med en lägre andel långa ord och

kortare genomsnittlig meningslängd. Resultaten från min studie överensstämmer med en tendens som rapporteras i Björnsson & Hård af Segerstads studie (1979:28) – att läsbarheten i tidningstext (mätt i LIX-värde) har ökat med tiden.

KT 1972 är mer informationstung och har en högre andel substantiv än KT 2018. Både nominalkvoten och den genomsnittliga fundamentlängden är ungefär hälften så lång i KT 2018 jämfört med KT 1972. KT 1972 är generellt mer vänstertyngd och KT 2018 mer högertyngd. Dessa observationer stämmer överens med hur Lagerholm beskriver vänstertung och högertung text – vänstertung text har ofta en mer komplex syntax, och högertyngd text uppfattas generellt som mer ledig och talspråklig (Lagerholm 2008:131).

Uppsatsens andra frågeställning var hur källtextens läsbarhet påverkade överföringen till svenska. Den kvantitativa undersökningen visar att de flesta av måltexternas värden ligger nära sin respektive källtext – jag tolkar detta som att det oftast fungerat väl att följa källtextens struktur i överföringen till svenska. Ibland gjorde dock den komplexa syntaxen i källtexten från 1972 att jag behövde bygga om meningar eller förkorta dem – detta problem ställdes jag inte inför i källtexten från 2018. Jag drar av detta slutsatsen att komplexiteten och den lägre läsbarheten i KT 1972 tvingade fram fler ändringar i överföringen till svenska än KT 2018, som har högre läsbarhet och en ledigare stil.

Den största skillnaden mellan källtext och måltext finns i nominalkvoten, som är dubbelt så hög i KT 2018 jämfört med MT 2018, och ungefär tre gånger så hög i KT 1972 jämfört med MT 1972. De svenska måltexterna är alltså mycket mer verbala än de tyska källtexterna. Detta resultat överensstämmer med det som Magnusson (2000:29) skriver angående substantiviskt eller verbalt uttryckssätt: att nominalisering är vanligare i tyskan än i svenskan, och att det därför ofta är nödvändigt att göra texten mer verbal när man översätter från tyska till svenska.

Den tänkta målgruppen för mina översättningar var personer som intresserar sig för hur Sverige beskrivs i utländska medier som till exempel *Der Spiegel*. Syftet med min översättning var därför att förmedla den bilden utan att ändra för mycket i texten, och av den anledningen passade en källtextnära global strategi i det här fallet. För en annan målgrupp hade man mycket väl kunnat tänka sig att en acceptansinriktad strategi hade varit bättre. Ett exempel på en sådan målgrupp skulle till exempel kunna vara elever på högstadiet eller gymnasiet, för vilka det hade passat bättre att förenkla textens syntax

och prioritera en högre läsbarhet. Jag tänker då i första hand på texten från 1972 och dess informationstunga framställning. Oavsett vilken global strategi man väljer måste varje mening bedömas från fall till fall – något som jag själv ställdes inför i mitt arbete med översättningarna.

Den journalistiska prosan i denna fallstudie har gått från långa, komplexa meningar med långa fundament i den äldre texten till mindre syntaktiskt komplexa meningar med kortare fundament och mer högertyngd i den nyare texten. Man kan fråga sig ifall resultaten av undersökningen är begränsade till endast dessa texter, eller om de kanske visar på ett större mönster av en förbättrad läsbarhet över tid. För att kunna dra några slutsatser om detta räcker det naturligtvis inte med att studera enbart två artiklar. En studie gjord på ett större material skulle behövas och vore intressant att utföra. Man skulle kunna titta på tidningstext från flera olika årgångar för att få en mer nyanserad bild av hur läsbarheten har förändrats i både tysk och svensk tidningstext. En sådan studie skulle även kunna användas till att ta fram liknande jämförelsesiffror som de som nämnts i den här uppsatsen, fast för andra språk än svenska. Sådana jämförelsesiffror skulle kunna ge en mycket spännande bild av skillnader i läsbarhet och syntax mellan olika språk i både tidningstext och andra genrer.

Källförteckning

Primärlitteratur

- Pieper, D. (2018). *Das Land der zufriedenen Männer und beunruhigten Frauen*. Der Spiegel, 9 oktober. <https://www.spiegel.de/politik/schweden-das-land-der-zufriedenen-maenner-und-beunruhigten-frauen-a-00000000-0002-0001-0000-000159826626>
- Der Spiegel (1972). *Blick auf Schweden, Blick in die Zukunft*. Der Spiegel, 8 oktober. <https://www.spiegel.de/politik/blick-auf-schweden-blick-in-die-zukunft-a-356583f8-0002-0001-0000-000042805168>

Sekundärlitteratur

- Björnsson, C.H. (1968). *Läsbarhet*. Stockholm: Liber.
- Björnsson, C.H. & Hård af Segerstad, B. (1979). *Lix på franska och tio andra språk – läsbarhetsprövning av franska skolböcker*. Stockholm: Pedagogiskt Centrum i Stockholm.
- Bohnacker, U. & Rosén, C. (2009) *Fundamentet i svenskan och tyskan. Syntax och informationsstruktur: Ett problemområde för språkinlärning och undervisning*. Språk & Stil, 19: 142–171
- Hellspong, L. & Ledin, P. (1997). *Vägar genom texten. Handbok i brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Ingo, R. (2007). *Konsten att översätta*. Lund: Studentlitteratur.
- Lagerholm, P. 2008: *Stilistik*. Lund: Studentlitteratur.
- Lundberg, I. & Reichenberg, M. (2008). *Vad är lättläst?* Härnösand: Specialpedagogiska skolmyndigheten.
- Magnusson, G. (2000). *Från tyska till svenska. Översättningsproblem i sakprosa*. Kristianstads Boktryckeri.
- Parkvall, M. & Melin, L. (2016). *Laddade ord. En bok om tankens makt överspråket*. ScandBook.

Elektroniska källor

- Flesch-Index. (2024). <https://www.fleschindex.de/formel/> (hämtad 2024.01.07)
- LIX-räknaren. www.lix.se (hämtad 2024.01.03)
- NE. (2023). *Spiegel*. (hämtad 2023.12.10)
<https://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/spiegel>
- Nikolai Sroka. (2023). Mit dem Flesch-Index die Lesbarkeit verbessern: So wird es gemacht!
<https://nikolai-sroka.de/flesch-index-lesbarkeit-verbessern/> (hämtad 2024.01.11)
- Svenska Wikipedia. (2023). Der Spiegel. https://sv.wikipedia.org/wiki/Der_Spiegel (hämtad 2023.12.10)
- Svenska Wikipedia. (2023). Läsbarhetsindex. <https://sv.wikipedia.org/wiki/Läsbarhetsindex> (hämtad 2024.01.03)
- Svenska Wikipedia. (2023). Konjunktiv. <https://sv.wikipedia.org/wiki/Konjunktiv> (hämtad 2024.01.05)
- Swegram. Annoteringsverktyg. Uppsala universitet. <https://cl.lingfil.uu.se/swegram/swedish/> (hämtad 2024.01.10)
- Wortarten. Annoteringsverktyg. <https://wortarten.info> (hämtad 2024.01.06)